

Regeringens proposition

1983/84: 181

om nordiskt kultursamarbete m. m.;

beslutad den 5 april 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

SVANTE LUNDKVIST

LENA HJELM-WALLÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I det år 1971 ingångna avtalet om nordiskt kulturellt samarbete ingår bestämmelser om en gemensam budget för det kultursamarbete som bedrivs inom Nordiska ministerrådets ram. Nordiska ministerrådet (kultur- och utbildningsministrarna) fastställde den 1 mars 1984 ett förslag till sådan budget för år 1985. I propositionen begärs 46 500 000 kr. för att täcka den svenska andelen av budgeten.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
Vid regerings-samanträde
1984-04-05

Närvarande: statsrådet Lundkvist, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Bostrom, Göransson, Gradin, R. Carlsson, Holmberg, Thunborg.

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén

Proposition om nordiskt kultursamarbete m. m.

1 Inledning

I prop. 1983/84: 100 (bil. 10 s. 464) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Nordiska ministerrådets kulturbudget* för budgetåret 1984/85 beräkna ett förslagsanslag av 46 700 000 kr. Jag avser nu att ta upp denna fråga.

Avtalet mellan de nordiska länderna om kulturellt samarbete ingicks år 1971 och trädde i kraft den 1 januari 1972 (prop. 1971: 54, KrU 13, rskr 188). Avtalet föreskriver bl. a. en gemensam budget för kulturellt samarbete.

Nordiska ministerrådet har fastställt hur den gemensamma budgeten skall behandlas. För att få en anpassning i tiden till flertalet nordiska länders budgetordningar sammanfaller verksamhetsåret med kalenderåret. Detta medför bl. a. att ministerrådet fastställer sitt budgetförslag så sent att det, trots att det bör behandlas under våren, inte kan föreläggas den svenska riksdagen inom den för avlämnandet av propositioner fastställda tiden (jfr. prop. 1972: 130 s. 41, KrU 24, rskr 135).

2 Det nordiska kultursamarbetet

Genom det nordiska kulturavtalet har de nordiska länderna en formell ram för kultursamarbetet. Genom avtalet har också etablerats en organisation för detta samarbete med Nordiska ministerrådet som högsta beslutande organ och ett särskilt sekretariat – Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete – till ministerrådets förfogande.

Det bör dock understrykas att en mycket stor del av det nordiska samarbetet inom kulturavtalets områden – utbildning, forskning och allmänkultur – bedrivs direkt mellan enskilda människor, grupper och institutioner i de nordiska länderna. Ideella organisationer, myndigheter och liknande har ett omfattande kontaktnät med sina nordiska motsvarigheter. Detta samarbete finansieras endast till en begränsad del över den nordiska kulturbudgeten. Merparten av kostnaderna bärs direkt av de berörda.

I stora drag överensstämmer de övergripande nationella prioriteringarna inom framförallt utbildning och forskning mellan de nordiska länderna. På högskoleutbildningens område kan nordiskt samarbete förbättra ett enskilt lands möjligheter att tillgodose kvantitativt små men kvalitativt viktiga utbildningsbehov. Det torde vara realistiskt att sådant samordnat resursutnyttjande i första hand sker på bilateral bas. Utöver sådant samarbete är frågor rörande lärar- och studerandekontakter av stor vikt.

Möjligheterna för högskolestuderande att byta studieort inom Norden är formellt väl tillgodosedda, men de reella möjligheterna att t. ex. få tillgodoräkna sig studieresultat i ett annat nordiskt land är ännu begränsade. Enskilda lärares insatser m. m. kan berikas om de ges möjligheter att inhämta erfarenheter från bl. a. andra institutioner i Norden. En förutsättning för ett fungerande samarbete är dock att det finns ett engagemang bland de deltagande institutionerna. Som exempel på konkreta åtgärder i detta syfte har regeringen anvisat medel för att starta ett lärarutbyte mellan universitetet i Göteborg och universitetet i Bergen. Inom utbildningsdepartementet pågår också arbete i syfte att finna en lösning på problem som aktualiserats avseende tillgodoräkning av studieresultat från andra nordiska länder.

Vad gäller det allmänkulturella området kommer tyngdpunkten i samarbetet mellan myndigheter även i framtiden att i första hand ligga på åtgärder som syftar till att främja den kulturella gemenskapen. Kulturbe greppets mångfald och önskvärdheten att stärka denna mångfald även på ett nordiskt plan leder samtidigt lätt till en splittring av de begränsade resurserna. För praktiskt taget varje konstnärlig uttrycksform, liksom för folkbildningsrörelser och ungdomsorganisationer, har det byggts upp stödordningar för bilateralt eller multilateralt nordiskt samarbete. En omprövning av stödet till vissa aktiviteter kan behöva göras i syfte att åstadkomma koncentrerade insatser på vissa områden, vilket torde vara mer meningsfullt än en strävan att täcka alla.

3 Nordiskt radio- och TV samarbete via satellit m. m.

Efter samråd med statsrådet Göransson tar jag i det följande upp vissa frågor rörande nordiskt radio- och TV samarbete via satellit m. m.

Nordiska ministerrådet – i sammansättningen kultur-, kommunikations-

och industriministrarna – beslöt den 27 mars 1982 med deltagande av Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar att, som ett led i utvecklingen av ett nordiskt radio- och TV- samt telesamarbete baserat på överföring via ett satellitsystem, genomföra en studie av ett sådant system. Avsikten är att ett slutligt beslut om etablerande av satellitsystemet skall kunna fattas på grundval av denna studie. Ministerrådets beslut fogades som bilaga till prop. 1981/82: 200 om nordiskt kultursamarbete m. m. De tre beredningsgrupper som ministerrådet tillsatt, en för programfrågor, en för tekniska-ekonomiska frågor och en för juridiska frågor, fortsätter sitt arbete. Ursprungligen beräknades studien vara avslutad i april 1984. Detta har dock visat sig inte vara möjligt. Ministerrådet beslöt därför vid sitt möte den 21 februari 1984 att arbetet skall vara slutfört senast den 1 augusti i år.

4 Nordiska ministerrådets kulturbudget

4.1 Inledning

Den gemensamma nordiska kulturbudgeten omfattar kostnader för fyrtiofem nordiska institutioner och samarbetsorgan samt för vissa permanenta och tidsbegränsade projekt. Dessutom utgår bidrag ur kulturbudgeten till verksamhet inom vissa organisationer m. m.

Utöver vad som upptas inom Nordiska ministerrådets kulturbudget bestrider de nordiska länderna, inom ramen för resp. nationella budget, kostnader för en rad andra nordiska ändamål, bl. a. av bilateral karaktär. De svenska bidragen till sådana ändamål har till största delen förts upp under åttonde huvudtitelns anslag H 6. Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m. (prop. 1983/84: 100, bil. 10, s. 465–468).

Enligt det nya reglementet för Nordiska ministerrådets budget (allmän budget och kulturbudget), beslutat av Nordiska ministerrådet i juni 1983, fastställer ministerrådet budgeten i mars månad under förbehåll av de nationella parlamentens godkännande.

När det gäller budgetförslaget för år 1985 har, liksom för år 1984, en försöksordning tillämpats i syfte att ge Nordiska rådet större möjligheter till inflytande över budgeten. Nordiska ministerrådet (kultur- och utbildningsministrarna) fastställde således i början av februari 1984 ett förslag till kulturbudget, vilket därefter behandlades av Nordiska rådets kulturutskott och av rådet vid dess 32:a session.

Den 1 mars 1984 fastställde Nordiska ministerrådet (kultur- och utbildningsministrarna) ett förslag till kulturbudget för år 1985. Detta innebar vissa förändringar jämfört med tidigare förslag, detta på grund av synpunkter som framfördes i Nordiska rådet.

Förslag till budget för övriga samarbetsområden fastställdes av Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) den 15 mars 1984. Frågor i anslutning till detta har tidigare denna dag anmälts av statsrådet Sigurdson.

I det följande redogör jag för Nordiska ministerrådets förslag till kulturbudget och för verksamheten 1983 i vissa frågor som ansluter till detta.

4.2 Verksamheten inom kulturavtalets organ under åren 1983 och 1984

En utförlig redogörelse för kultursamarbetet under år 1983 har lämnats i ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet till Nordiska rådets 32:a session 1984 (dokument C1/1984 i det nordiska trycket). Jag tar därför här endast upp några huvudpunkter i verksamheten under år 1983.

Allmänt

I juni 1983 reviderades det nordiska kulturavtalet i avsikt att ge de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland bättre möjligheter till representation och deltagande i det nordiska kultursamarbetet. Samtidigt har motsvarande ändringar gjorts i övriga nordiska samarbetsavtal.

Inom ramen för satsningen på datateknologiområdet, som berör flera olika fält inom det nordiska samarbetet, har en ledningsgrupp tillsatts för att ansvara för den del av projektverksamheten som rör kulturavtalets verksamhetsområde.

Under hösten 1983 presenterade den s. k. femutredningen sin rapport "Arbetsformene i nordisk samarbeid". Ett av kommitténs förslag, vilka syftar till att stärka det nordiska samarbetet, innebär att den nordiska kulturbudgeten skall slås samman med den allmänna budgeten. Förslaget diskuteras f. n. i ministerrådet. Avsikten är att Nordiska rådet år 1985 skall ta ställning i frågan.

Utbildning

Ledningsgruppen för skolsamarbetet leder tillsammans med Nordiska arbetsmarknadsutskottet ett projekt om skola – arbetsliv. Projektet är uppbyggt som ett nätverk med deltagande från flera kommuner i de nordiska länderna. Projektet avslutas under år 1984, men ministerrådet har fattat beslut om ett uppföljningsprojekt avseende studie- och yrkesvägledning.

Forskning

Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) inledde sin verksamhet under år 1983. Rådet har till uppgift dels att råda Nordiska ministerrådet i långsiktiga och övergripande forskningspolitiska frågor, dels att genom egna initiativ främja nordiskt samarbete över hela forskningsfältet. FPR skall enligt sina stadgar vart tredje år till ministerrådet avge förslag till riktlinjer för verksamheten. FPR lämnade under hösten till ministerrådet ett förslag till handlingsprogram. Förslaget har diskuterats av ministerrådet och togs även upp vid Nordiska rådets 32:a session. Ministerrådet kommer under år 1984 att fatta beslut om inriktningen av FPR:s verksamhet.

I detta sammanhang vill jag också något utförligare kommentera ett konkret projekt som nyligen initierats. I december 1983 beslutade ministerrådet att bidra till finansieringen av ett nordiskt optiskt teleskop. Förslaget att ett sådant teleskop borde byggas hade utarbetats av berörda forskningsråd i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Bakgrunden till det nordiska teleskopprojektet har behandlats i prop. 1983/84: 107 (bil. 5 s. 49–51), där även de finansiella konsekvenserna av projektet samt de svenska åtagandena i samband härmed redovisas. Huvuddelen av teleskopets finansiering, som totalt uppgår till ca 35 miljoner danska kr., samt dess framtida drift är sålunda avsedd att ske inom ramen för resurser som står till förfogande för forskningsråd eller motsvarande i de nordiska länderna. Ministerrådets särskilda bidrag, som avses tillkomma utanför den nordiska kulturbudgetens ram, motsvarar 10 miljoner danska kr.

Teleskopprojektet syftar främst till att stimulera den nordiska astronomiska forskningen och öka forskningssamarbetet de nordiska länderna emellan. Teleskopet kommer med sin placering på La Palma att möjliggöra astrofysisk forskning som för närvarande inte kan genomföras av nordiska astronomer vare sig nationellt eller inom annat internationellt forskningssamarbete.

Kultur

Under år 1983 avslutades Scandinavia Today – den gemensamma nordiska kulturinsatsen i USA. Under mer än ett år har Scandinavia Today varit samlingsbegrepp för en lång rad aktiviteter. Det är helt klart att denna satsning har varit en stor framgång. Det hade varit omöjligt för de enskilda länderna att var för sig nå en lika stor publik. Några av utställningarna har under 1983 också presenterats i Norden. Ministerrådet har beslutat att ta till vara de erfarenheter som gjorts och f. n. undersöks olika projekt.

I maj 1983 invigdes Nordens Hus på Färöarna. Genom tillkomsten av detta hus – som finansierats gemensamt av de nordiska länderna och Färöarnas landsstyre – kan kontakterna mellan Färöarna och de övriga nordiska länderna intensifieras.

4.3 Nordiska ministerrådets förslag till kulturbudget för år 1985

För år 1985 har i anslagsframställningar m. m. för den nordiska kulturbudgeten begärts cirka 170 miljoner danska kr. Ministerrådet (kultur- och utbildningsministrarna) fattade den 1 mars 1984 beslut om ett förslag till kulturbudget för år 1985 som omsluter 141 613 000 danska kr.

Vissa intäkter i form av räntor och interna avgifter för kultursekretariatet beräknas därvid uppgå till 6 970 000 danska kr. Vidare har lönekostnaderna beräknats i 1983 års nivå och den ökning av lönekostnaderna som kommer att ske genom nya löneavtal förutsätts bli täckt genom en reserv.

Preliminärt har denna reserv beräknats till 9,6 milj. danska kr. Den avses också kunna användas till pris- och valutajusteringar.

För de institutioner och projekt som ligger i annat land än Danmark har omräkningen till danska kr. gjorts enligt de valutakurser som gällde den 1 november 1983. Det har förutsatts att de institutioner m. m. som omfattas av budgeten garanteras anslag i sin huvudsakliga utgiftsvaluta omräknad efter dessa valutakurser.

En översikt av ministerrådets budgetförslag bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som bilaga.

4.4 Föredragandens överväganden

Jag vill erinra om vad som anfördes vid anmälan av proposition 1982/83: 164 om Nordiska ministerrådets kulturbudget för år 1984 (KrU 1982/83: 29, rskr 331) angående vikten av att nya och angelägna behov inom det nordiska kulturavtalets ram tillgodoses genom omfördelning av befintliga resurser. Nordiska rådets kulturutskott har också vid olika tillfällen tagit upp frågan om möjligheten att göra omprioriteringar mellan institutioner, som finansieras över den nordiska kulturbudgeten, och mellan nordisk och nationell finansiering av vissa sådana institutioner. Syftet med att finna andra finansieringskällor är bl. a. att man därigenom kan minska trycket på kulturbudgeten och öka utrymmet för att starta ny verksamhet.

Jag delar utskottets uppfattning om det önskvärda i att finna möjliga omprioriteringar. Det kan konstateras att det nordiska kultursamarbetet nått en sådan omfattning och inrymmer ett så stort antal aktiviteter att budgetarbetet enligt min mening i ökad utsträckning bör inriktas mot omfördelningar inom givna nordiska och/eller nationella budgetramar. De möjligheter som finns till omfördelningar är dock begränsade. En stor del av kulturbudgetens kostnader utgörs t. ex. av fasta kostnader som inte kan omfördelas med mindre än att man helt avvecklar verksamheter. Vissa tillskott av nya resurser har därför hittills bedömts vara nödvändiga.

Jag tillstyrker för svensk del Nordiska ministerrådets budgetförslag. Nordiska ministerrådet bör inom den överenskomna ramen kunna göra de ändringar i förhållande till förslaget som till följd av uppkommande förhållanden kan krävas fram till budgetårets ingång.

Ländernas bidrag till Nordiska ministerrådets budgetar beräknas enligt en särskild fördelningsnyckel, som fastställs för varje år. Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) har fastställt ny fördelningsnyckel för 1985 års budgetar. En redogörelse för principerna härför har tidigare denna dag lämnats av statsrådet Sigurdson. Sveriges andel av budgeten för år 1985 är något mindre än för 1984. Andelen uppgår till 39,9 %.

5 Anslagsberäkning för budgetåret 1984/85

H 5. Nordiska ministerrådets kulturbudget

1982/83 Utgift	34 313 463
1983/84 Anslag	46 700 000
1984/85 Förslag	46 500 000

Nordiska ministerrådets förslag till budget för år 1985 uppgår till 141 613 000 danska kr., inkl. en reserv för att täcka bl. a. automatiska löneökningar från 1983 års till 1985 års nivå. Reserven har preliminärt beräknats till 9,6 milj. danska kr., ett belopp som jag utgår från vid anslagsberäkningen. I den mån detta belopp inte är tillräckligt bör anslaget få överskridas.

Jämfört med 1984 års budget, till vilken anvisades 128,6 milj. danska kr., är ökningen ca 10 %, varav ca 7 % avser pris- och löneomräkningar samt valutakursförändringar. Det framlagda budgetförslaget medger således en aktivitetsökning på ca 3 %.

Den svenska andelen av anslaget till 1985 års nordiska kulturbudget beräknar jag till 39,9 % av 141 613 000 danska kr., vilket enligt växelkursen den 1 november 1983 motsvarar 46 500 000 svenska kr.

Medlen bör anvisas i statsbudgeten för budgetåret 1984/85. Eftersom Nordiska ministerrådets kulturbudget avser kalenderåret 1985 torde en del av det svenska bidraget komma att utbetalas först hösten 1985. Regeringen bör därför kunna medge att sådana utbetalningar som görs efter den 1 juli 1985 belastar motsvarande anslag i statsbudgeten för budgetåret 1984/85 inom den av riksdagen godtagna ramen för år 1985.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. för Sveriges del godkänna Nordiska ministerrådets förslag till kulturbudget för år 1985,
2. till *Nordiska ministerrådets kulturbudget* för budgetåret 1984/85 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 46 500 000 kr.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga

Nordiska ministerrådets förslag till Nordiska ministerrådets kultur-
budget för verksamhetsåret 1985 (1 000-tal danska kr.).

Verksamhetsområde	1984 Anslag	1985 Förslag
<i>Utbildning</i>	12 496	14 179
Nordens folkliga akademi	3 672	4 157
Nordiskt skolsamarbete	1 616	1 664
Nordiskt vuxenutbildningssamarbete	477	491
Nordisk journalistkursus	1 031	1 166
Nordiskt språksekretariat	854	1 260
Nordiskt språk- och informationscentrum	1 567	1 972
Nordiska högskolan för hushållsvetenskap	788	828
Bidrag till nordisk federation för medicinsk undervisning	578	600
Bidrag till Nordisk kursverksamhet på utbildningsområdet	1 913	2 041
<i>Forskning</i>	46 947	52 846
Nordiskt kollegium för marinbiologi	907	1 057
Nordiska institutet för teoretisk atomfysik	11 446	12 637
Nordiska institutet för folkdiktning	1 288	1 416
Nordiska institutet för sjörätt	1 820	2 011
Nordiska geoexkursioner till Island	459	513
Nordiskt kollegium för ekologi	589	611
Centralinstitutet för nordisk asienforskning	3 378	3 507
Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi	1 024	1 125
Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning	1 083	1 206
Nordiska samarbetskommittén för internationell politik	927	1 011
Nordiskt samarbetsorgan för vetenskaplig information – NORDINFO	4 252	4 668
Nordiska forskarkurser	3 990	4 593
– forskarstipendier	1 165	1 350
– forskarsymposier	937	1 065
Nordiskt vulkanologiskt institut ¹	2 629	3 284
Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning	521	586
Nordisk dokumentationscentral för mass-kommunikationsforskning – NORDICOM	664	722
Nordiska institutet för samhällsplanering	4 729	5 241
Nordiskt forskningspolitiskt råd	3 070	3 952
Bidrag till nordiska sommaruniversitetet	1 439	1 629
Bidrag till Nordiska samfundet för Latinamerikaforskning	290	309
Nordiska kommittén för öststatsforskning	340	353
<i>Allmänkulturell verksamhet</i>	30 906	35 632
Nordens Hus i Reykjavik ¹	2 945	3 419
Nordiskt teatersamarbete		
– gästspelsutbyte och vidareutbildning	3 321	3 906
– bidrag till Nordiska amatörteaterrådet	373	484
Nordiska rådets litteraturpris	296	405
Nordiska rådets musikpris ²	192	0
Nordiskt musiksamarbete – NOMUS	2 080	2 142
Nordiskt samiskt institut	5 121	5 617

Verksamhetsområde	1984 Anslag	1985 Förslag
<i>Nordiskt folkrörelsesamarbete</i>		
– ungdomssamarbete	2 660	2 740
– folkbildningssamarbete	1 810	2 164
– idrottssamarbete	540	856
Stöd till översättning av grannlandslitteratur	1 650	1 800
Nordiskt konstcentrum	3 517	5 078
Nordiska filmkurser	353	364
Nordens Hus på Färöarna	5 125	5 630
Bidrag till Nordiska konstförbundet	302	385
Bidrag till Nordiska författarkurser ³	183	191
Skandinavisk förening i Rom	208	214
Nordkalottmuseet	230	237
Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete	9 622	10 355
Ministerrådets dispositionsmedel	8 156	8 701
Nordiska kulturfonden	10 000	10 300
Valuta-, prisjusterings- och lönereserv	10 500	9 600
Summa	128 627	141 613

¹ Extra anslag beviljat av ministerrådet under 1983

² Utdelas vartannat år

³ Anordnas vartannat år